

7 ključeva čitanja s razumijevanjem

Sjajno zamišljena, jasno organizirana, napisana mudro (i s mnogo osjećaja) - knjiga naprosto predodređena da postane nezaobilazni klasik za roditelje i učitelje.

-T. A. Barron, autor knjige *The Ancient One* i serije knjiga *The Lost Years of Merlin*

7 ključeva čitanja s razumijevanjem

Kako pomoći djeci
da čitaju i razumiju pročitano!

Susan Zimmermann i
Chryse Hutchins

OSTVARENJE

Naslov izvornika:

“7 KEYS TO COMPREHENSION”

Copyright © 2003 by Susan Zimmermann and Chryse Hutchins

Copyright © za hrvatsko izdanje: Ostvarenje d. o. o.

Published by the arrangement with Three Rivers Press, a Member of the Crown Publishing Group,
New York, USA

Prijevod: Ilona Posokhova i Irena Vresk

Urednica izdanja: Ilona Posokhova

Prijelom: Ostvarenje d. o. o.

I. izdanje: studeni, 2009.

Nakladnik:

OSTVARENJE d. o. o.

Pušćine 21, 10417 Buševac

tel/fax: 01 62-55-314, 62-55-751

<http://razvojdjece.crolink.net>

ostvarenje@hi.htnet.hr

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 715239

ISBN 978-953-306-000-2

Priručnik za roditelje i učitelje

7 ključeva čitanja s razumijevanjem

Program unaprjeđivanja čitanja - priručnik za roditelje i učitelje

Knjigu *7 ključeva čitanja s razumijevanjem* moraju proučiti svi roditelji zabrinuti čitačkim navikama svoje djece. Bude li slijedilo sugestije autora, dijete može naučiti čitati sa samopouzdanjem, ali i zavoljeti čitanje. Ovo je knjiga koja postavlja nove standarde u tome kako roditelji mogu pomoći djeci da uspiju u školi i općenito u životu.

- John Sugiyama, školski inspektor, Dublin Unified School District, Kalifornija

Bravo! Knjiga *7 ključeva čitanja s razumijevanjem* popunjava jednu dugotrajnu prazninu. Ova knjiga omogućuje roditeljima da preuzmu aktivnu ulogu u djetetovu učenju, potiče ih da uvažavaju dječje ideje, a djeci pomaže ojačati povjerenje u vlastite sposobnosti. Njeguje partnerski odnos koji će svojoj djeci pomoći da uspiju. Sada znamo kako surađivati na stvaranju društva čitatelja, učenika i, prije svega, osoba koje misle!

- Lesley Niboli Scheele, učiteljica 3. razreda, Newport, New Hampshire

Knjiga *7 ključeva čitanja s razumijevanjem* predstavlja prekretnicu, pionirski rad koji otkriva "prave tajne" pismenosti. Učitelje i roditelje tretira kao ravnopravne partnere u stvaranju nove generacije strastvenih i kompetentnih čitatelja. Jasno i obazrivo, pomoću zanimljivih anegdota, primjera, citata, metafora i popisa korisnih knjiga i aktivnosti, te se tajne prevode na svima razumljiv "jezik".

- Ann Fletcher, koordinatorica čitanja, Maple Valley, Washington

Obavljajući posao pomoćnice ravnatelja u osnovnoj školi, uzela sam si za cilj skupiti učeničko tijelo angažiranih i zanesenih čitatelja koji smatraju da čitanje nije ništa manje uzbudljivo od gledanja dobre utakmice. *Knjiga 7 ključeva čitanja i razumijevanja* most je koji će učiteljima i roditeljima pomoći da surađuju u odgajanju cjeloživotnih, strastvenih čitatelja.

- Beth Peery, pomoćnica ravnatelja, Marietta, Georgia

Čarobna knjiga! Naša obitelj ne čita više naprosto riječi tiskane crnom tintom na bijelom papiru. Knjige su postale dio nas. Potiču razgovor, oplemenjuju sjećanja, obogaćuju misli i oblikuju znatiželju. *Knjiga 7 ključeva čitanja s razumijevanjem* daje praktične savjete koji će dati novo značenje obaveznom čitanju lektire i sličnim zadacima te učvrstiti vezu dijete/škola/obitelj.

- Margaret Torres, roditelj, Denver, Colorado

Knjiga 7 ključeva čitanja i razumijevanja roditeljima nudi autentične i jednostavne konverzijske aktivnosti kako bi pomogli djeci da razumiju što čitaju i uživaju u tekstu. Od "utapanja u jezik" do postavljanja pitanja i određivanja bitnog, roditeljima je na raspolaganju bogat izbor ideja za poticanje čitanja.

- Linda Pickenpugh, literarna koordinatorica/trenerica, Newark, Ohio

Tako je lako čitati i slijediti knjigu *7 ključeva čitanja i razumijevanja*. Kupit ću jednu za sve prijatelje kako bi sa svojom djecom proživjeli to jedinstveno iskustvo. Osjećam da sam sada uključeniji u dječje čitanje. Promatrati mlada bića u procesu "shvaćanja" za mene je od neprocjenjive vrijednosti!

- Michele Strabala, roditelj, Parker, Colorado

*Paulu, koji je našoj djeci redovito čitao
i šarmirao ih svojim pričama.*

*Steveu, s ljubavlju, iskreno hvala
jer je vjerovao da moram nešto reći.*

Sadržaj

	Zahvale	ix
	Volim izgled riječi	xii
Poglavlje 1	Čitanje za cijeli život	1
Poglavlje 2	Pokretne slike u umu Ključ 1: Senzorne slike	13
Poglavlje 3	Povezivanje Ključ 2: Predznanje	35
Poglavlje 4	Tko, što, zašto, gdje i kako Ključ 3: Čitati s pitanjima na umu	59
Poglavlje 5	Unositi smisao u riječi Ključ 4: Zaključivanje	79
Poglavlje 6	Što je bitno i zašto Ključ 5: Prepoznavanje bitnog Ključ 6: Sintetiziranje	99
Poglavlje 7	Njegovanje budne svijesti Ključ 7: Trikovi za izvlačenje iz škripca	121
Poglavlje 8	Vidljivi i nevidljivi sastojci čitanja	139
	Pogovor	152
	Bibliografija	154
	Kazalo	156
	O autoricama	160

Zahvale

Prema jednoj staroj izreci, tko na vrhu ograde nađe kornjaču, treba zaključiti da tamo vjerojatno nije sama dospjela. Trebalo nam je puno godina i rada s mnogih predanih i pažljivih učitelja, savjetnika i djece kako bismo napisale knjigu *7 ključeva čitanja s razumijevanjem*. Zahvalne smo svima; svakom učitelju čiji smo razred posjetile i u njemu radile, mnogim studentima koji su s nama podijelili svoja razmišljanja i čitanja, te ljudima iz *Public Education and Business Coalition* (PEBC) koji su se neumorno trudili da strategije mišljenja ožive diljem zemlje.

Naročito zahvaljujem Ellin Oliver Keene koja se u PEBC-u grčevito zalagala za stalni rad na promicanju važnosti razumijevanja. Svojim uvjerenjem da *sva* djeca mogu briljantno razmišljati postavila je temelje za uspješnu primjenu onih elemenata koje su istraživanja smatrala nužnima u pravilnome opismenjivanju.

Posebno zahvaljujem Cris Tovani zato što me bodrila da napišem knjigu za roditelje, kako bi se i oni mogli uključiti u problematiku čitanja s razumijevanjem. Crisina majstorska sposobnost da potakne svoje učenike na kritičko razmišljanje o pročitane pokazalo nam je koliko se može postići s učenicima od kojih su drugi digli ruke.

Zahvaljujem također Stephanie Harvey koja je uvijek širila horizonte našeg mišljenja, te Anni Goudvis, čiji nas je obazriv, intelektualan pristup poticao na dublja istraživanja. Njene su nam diskusije omogućile uvid u to na koji način strategije pomažu djeci da čitaju sadržajno.

Lekcije od neprocjenjive vrijednosti dobili smo od Debbie Miller, izvanredne učiteljice prvog razreda koja nam je pokazala kako to 'Sedam ključeva' njenim malim učenicima otključava misaonu stranu čitanja. Hvala joj što nam je svima pokazala da je to moguće.

Zahvaljujemo učiteljima iz PEBC-laboratorija čija su vrata za nas uvijek bila otvorena: Leslie Blauman zato što nam je pokazala nevjerojatne načine kojima njeni učenici reagiraju na ono što čitaju. Zahvaljujemo Patricku Allenu na demonstriranju moći instrukcija iz razumijevanja *tijekom* čitanja. Carrie Symons i Sue Kempton zahvaljujemo na njihovu razumijevanju međupovezanosti prirode čitanja i pisanja. Barbari McCallister, Cheryl Zimmerman, Caroli Quinby, Barb Smith i Mariu Giardiellu zahvaljujemo na proširivanju našeg razumijevanja učinkovitosti i metodologije.

Posebno zahvaljujemo učiteljima s denverskog područja i učiteljima iz cijele zemlje koji su pozvali Chryse da radi s njihovim đacima. Na temelju iskustava stečenih u radu s đacima, napisale smo upute za rad u razredima. Holy Hargrove, Andrea Harris, Debbie Behznfield, Paula Bowers, Carol Calkin, Sharon Messinger, Peggy Jurgs, Margaret Wing i mnogi drugi dragovoljno su ponudili svoju stručnost i stručnost svojih studenata, kako bi nam dali lekciju o moći instrukcija o razumijevanju.

Zahvaljujemo svojim kolegama s PEBC-a. Izvršna direktorica Barb Volpe, Mariah Dixon i Diane Sweeney omogućile su potporu za trenutno istraživanje ovog rada o razumijevanju. Zahvaljujemo Lori Conrad, ravnateljici Inicijative za pismenost, na tome što je uvijek postavljala pitanja koja su nas tjerala na šire razmišljanje; te Judy Hendricks koja nas je neprestano opskrbljivala novim informacijama i bodrila da napišemo ovu knjigu.

Poticaji i uvidi savjetnika iz PEBC-a: Sama Bennetta, Leanne Harris, Melisse Matthews, Ilane Spiegel i Jenifer Shouse pomogli su nam da uvidimo koliko su ove informacije važne roditeljima. Kristin Venable podsjetila nas je na to kakvu moć ima slušanje, formirajući taj talent u radu s odraslima i djecom. Posebno zahvaljujemo Joy Hood na stručnosti, ne samo kao ravnateljice koja je omogućila da se u njenu osnovnu školu uvedu instrukcije o razumijevanju, nego i zato što nam je otkrila kako njezin unuk primjenjuje 7 ključeva u shvaćanju svijeta.

Zahvaljujemo i izvanrednim učiteljima i savjetnicima koji su u razredima Colorada prvi započeli radionice čitanja i pisanja: radu i mudrosti Marjorie Larnar, Liz Stedem, Laure Benson, Marjory Ulm, Fran Jenner, Brucea Morgana i Colleen Buddy. Oni su nesebično promicali primjenu tih strategija i pomogli da one procvatu u toliko mnogo sredina.

Ovaj rad počiva na ramenima sjajnih učitelja pisanja koji su u Denver došli u ranim danima PEBC-a, održavali radionice i proširili našu viziju o tome kako pisati sa djecom i učiti od djece. Vječito samo zahvalni Donaldu Gravesu, Shelley Harwayne, Georgiji Heard, Ralphu Fletcheru i Joanni Hindley što su nas inspirirali i povelili dublje u carstvo poimanja istinskog smisla pismenosti.

Bilo je lako zaljubiti se u ovaj posao. Imali smo čast promatrati preobražaj razreda, djecu koja su se okrenula čitanju i učitelje koji ponovno otkrili čar svoje profesije. Iz PEBC-ovog projekta čitanja proizašle su izvrsne knjige, a kao rezultat toga nastale su promjene u programima čitanja u učionicama diljem zemlje. Čitanje s ciljem shvaćanja smisla teksta s pravom zauzima najvažnije mjesto u mnogim školama.

Dugo smo smatrale da u učenju čitanja nedostaje veza sa roditeljima. Roditelji su u idealnoj poziciji da kod svoje djece pobude duboku i dugotrajnu ljubav prema čitanju. Mnogi to zaista i rade, a oni koji još ne rade, mogu uspjeti u tome. Obje smo imale sreće imati savršene "laboratorije" za ispitivanje svojih razmišljanja o tome što djecu motivira da postanu strastveni čitatelji. Naša vlastita djeca, sada već odrasla, ili gotovo pri kraju fakulteta, poslužila su kao "pokusni kunići" i mahom su se pretvorila u pohlepne čitatelje. Helen, Alice, Mark, Carl i Elizabeth, hvala vam na strpljenju, znatiželji i podršci. Najbolji ste! S ljubavlju zahvaljujemo Katherini, Susaninoj kćeri s posebnim potrebama koja je inspirirala Susan da pokrene PEBC i prva uzme olovku u ruke; te Chrysinim sestrama, Sari Messersmith i Lauri Copple, koje su je bodrile u svakoj fazi pisanja ove knjige.

Bez angažmana Stephanie Higgs i Betsy Rapoport, *7 ključeva* nikad ne bi našlo put do nevjerovatno vještih ruku našeg izdavača Jamiea Millera i izvršne urednice, Tare Joffe. Hvala vam svima što ste vjerovali u značaj ove knjige i njene poruke.

Zadnjem, ali ne i manje važnom, Susaninom suprugu, Paulu Phillipsu, čija je riječ bila presudna i koji je bio glavni urednik, te je crvenom olovkom u ruci mnogo puta čitao svako poglavlje i predlagao promjene zahvaljujući kojima je djelo postalo jasnije. Paule, hvala ti na svemu. Hvala također i Chrysinom suprugu Steveu, koji je na svakom koraku davao riječi ohrabrenja. "Zapiši to - imaš toliko toga za reći." Njegovi poticaji da "guramo dalje" bili su neprocjenjivi.

Bez svih vas još uvijek bismo bile kornjače što čeznutljivo promatraju onaj vrh ograde. Od srca vam zahvaljujemo.

Volim izgled riječi

*Skaču kokice, pucaju s dna
vruće crne tave
u moja usta.
Skaču crne riječi,
Praskajući s bijelog
Papira. Hrle k mojim očima. Klize
U mozak što ih gramzivo jede
Kao što jezik moj i zubi
mažu slasne kokice.*

*Kad prestanem čitati,
Ideje iz riječi ostaju zaglavljene
U mojim mislima, baš kao što slatki
Miris maslaca ostaje još
Dugo na prstima nakon
Što pojedem kokice.*

*Volim knjigu i izgled riječi
Težinu misli što prskaju u mozgu
Volim otiske
Novih misli u svom umu.*

-

- Maya Angelou

1

Čitanje za cijeli život

"Zaboraviš li tri dana uzeti knjigu u ruku, tvoje će riječi izgubiti ljepotu."

kineska izreka

I tako taj čovjek odluči posaditi posebnu vrstu bambusa. Otišao je na polje i odmjerio područje 20 sa 20 stopa. U nekoliko je dana prekopao dvije stope u dubinu kako bi raskopao glinu, prekopao zemlju, usitnio je, dodao gnojivo da tlo učini plodnijim, pažljivo posadio bambus, prekrrio ga zemljom i označio gredicu. Svako jutro prije doručka nosio je vodu iz potoka do tog mjesta. Čistio je korov, zalijevao i čeka. Svaki dan.

Nakon godinu dana nisu se pojavili nikakvi izdanci. Susjed koji je promatrao svakodnevan čovjekov trud zaustavio se kraj njega dok je radio i pitao: "Zašto tako naporno uzalud radiš?"

"Treba vremena", odgovori čovjek.

Sljedeće godine čovjek učini opet isto. Svakog je dana u zoru hodao do potoka, nosio vodu, pažljivo natapao i plijevio svoju zemlju. Na kraju te godine još

uvijek ništa nije izašlo na površinu. Došetao je isti susjed. "Zašto tratiš vrijeme?" pitao je. "Imam nešto dobrog sjemenja, pa ću ti dati."

"Treba vremena", odgovori čovjek.

Treće godine sagradi čovjek oko zemljišta malu ogradu da ga zaštiti od životinja. Svakog je jutra odlazio do potoka i donosio vodu do zemljišta. Nastavio ga je obrađivati. Krajem treće godine, kad se još uvijek nisu pojavili nikakvi izdanci, susjed ga upita: "Jesi li lud? Zašto i dalje to radiš?"

"Treba vremena", odgovori čovjek.

Tri tjedna kasnije iz tla niknuše prvi mali, zeleni izdanci. Rasli su i rasli! Šest tjedana poslije, čovjekov bambus narastao je preko 60 stopa visine.

Za sve treba vremena. U ovom užurbanom i bučnom svijetu, u kojem se trenutak tišine na televiziji doživljava kao "beživotni vakuum", u svakodnevnici pretrpanoj poslovima, malo se pouzdajemo u tu frazu. No, tijekom onih godina kad se činilo da bambus ništa ne radi, događale su se važne stvari: širilo se bambusovo korijenje, granalo, bujalo, razvijalo snagu i jačalo da bi poduprlo fenomenalan budući rast i veličinu bambusa. Jedino je zalijevanjem i pažljivim uzgajanjem biljka mogla razviti korijenje koje bi poduprlo stabljiku bambusa u rastu. Svaki čovjekov napor, svaka kap vode, bili su potrebni.

Kako bi vaše dijete postalo vješt čitatelj, njegovu je umu potrebno slično zalijevanje. Vi svoje dijete zalijevate riječima - pričanjem i čitanjem. Za to nije potrebno puno vremena, no nikad ne smijete zaboraviti zalijevati, svaki dan pomalo, dan za danom, tjedan za tjednom, godinu za godinom.

STANJE STVARI

Kao roditelj, možda ste zbunjeni. Želite da vaše dijete postane dobar čitatelj, ali ne znate što činiti kako biste mu pomogli. Shvaćate koliko je važno dobro čitati, no bojite se intervenirati jer niste sasvim sigurni što činiti, a rečeno vam je da je naučiti dijete čitati posao škole.

Knjiga *7 ključeva čitanja s razumijevanjem* raspršuje tu konfuziju. Podučava vas kako da "zalijevate" svoje dijete riječima i knjigama tako da ono postane doživotni čitatelj. Bazirana na modernom istraživanju stručnih čitatelja, koje je ranih devedesetih godina sintetizirao P. David Pearson i mnoge njegove kolege, te nakon gotovo 10 godina primjene tog istraživanja u tisuću razreda, knjiga *7 ključeva* demistificira čitanje i daje praktične savjete o tome kako možete pomoći svom djetetu razumjeti ono što čita i pomoći mu da zavoli čitanje.

Opisuje što je sve uključeno u proces čitanja, pokazujući da su glasovi i izgovaranje riječi naglas samo dio "smjese" koja se zove čitanje i usmjerava se na važnost toga da se djecu nauči ne samo kako da dekodiraju riječi, nego i da dobro razumiju ono što čitaju te da im do toga bude stalo.

ZAŠTO JE ČITANJE TOLIKO VAŽNO?

Indikativan je primjer SAD-a gdje, unatoč velikom trudu i brizi mnogih predanih učitelja te angažmanu roditelja, i dalje postoje veliki problemi s čitanjem. Prema Nacionalnom centru za edukacijsku statistiku, 38 posto učenika četvrtih razreda ne zna čitati i ne razumije kratke odlomke poput onih iz jednostavnih knjiga za djecu. Rezultati Nacionalne procjene obrazovnog napretka iz 1998. godine pokazali su da 60 posto američkih adolescenata razumije specifične činjenične informacije, no da njih manje od pet posto može prepričati smisao pročitane materijala.

Statistike nisu posvuda tako porazne. No, u svakom dijelu svijeta obrazovni stručnjaci bilježe sporiji čitački razvoj kod određenog postotka učeničke populacije. Roditelji žele pomoći svom djetetu da napreduje u čitanju, ali često ne znaju kako to najbolje učiniti. No, to uopće ne mora biti tako komplicirano. Čineći sasvim jednostavne stvari, primjerice, čitajući djetetu, dijeleći s njim mišljenje o onome što ste pročitali i pričajući mu priče, možete mu pomoći razviti potreban temelj za "gutanje" knjiga. Primjenjujući "Sedam ključeva", kao što to čine mnogi sjajni čitatelji, možete mu pomoći naučiti da čitanje nije samo posao nego i doživotna avantura.

Vještina čitanja temeljna je za uspjeh u životu. To je posve jednostavno. Čitanje praktički otvara vrata svakom drugom učenju. Morate znati čitati da biste naučili matematiku, prirodu, povijest, tehnički, mehaniku, političku znanost, a da ne spominjemo pretraživanje Interneta ili rukovanje novim DVD uređajem. Općenito rečeno, morate znati čitati da biste uspjeli.

Sjedinjene Američke Države, recimo još, primjer su toga kako slaba pismenost vodi do nezaposlenosti, siromaštva i kriminala. Prema publikaciji *How to Help Every Child Become a Reader* u izdanju američkoga Ministarstva obrazovanja, 43 posto onih s najslabijim vještinama pismenosti živi u siromaštvu. Američki zatvori napučeni su slabim čitateljima: 70 posto zatvorenika nalazi se na najnižoj razini čitanja. Sedamdeset pet posto današnjih poslova traži čitanje na razini, najmanje, prvog razreda srednje škole. U SAD-u građani sa završenim

fakultetom zarađuju u prosjeku 76 posto više od onih koji su završili srednju školu.

Čitanje nije izolirana tema, već dobiva ključno značenje na kraju cijele priče. Taj "kraj" je zapravo produktivan, obogaćen život u kojem vaše dijete može svladati kompleksne informacije, razvijati svoje interese i voditi pristojan život. Čitanje vašem djetetu otvara svijet uma i uvelike povećava broj životnih prilika. U jedno nema sumnje: najbolji dar koji možete pokloniti svom djetetu jest ljubav prema čitanju.

ČITANJE S RAZUMIJEVANJEM

Učitelji stalno promatraju jedan te isti prizor u različitim izvedbama: Amandu s dugačkim plavim pletenicama i s knjigom u krilu, koja stalno podiže pogled, kako bi izgledalo da radi *baš* sve točno onako kako treba, dok čita naglas svojim kolegama iz razreda. Tremaina, kože boje mahagonija i velikih smeđih očiju, kako ne propušta ni jednu riječ dok čita, pomalo izražajno; Angelicu duge crne kose svezane u rep, koja čita svaku riječ naglas - nakon svake vježbe čitanja ništa se nije promijenilo. Ta će djeca, *čini se*, postati čitatelji. Oni su stručnjaci u igri dekodiranja. No, postoji samo jedan problem: ne razumiju što znače riječi i rečenice. Oni *zapravo* ne čitaju.

Godinama je već uvriježena općepoznata mudrost da razumijevanje znači "uhvatiti, a ne naučiti." "Nabaciti" djetetu pitanja na kraju teksta, neke natuknice o temi i liku, i zahtijevati da ispuni neke zadatke na radnom listiću. Očekuje se da dijete nekako "skopča" razumijevanje. Obično je taj pristup rezultirao dosadom, a ne razumijevanjem.

Mnoga djeca nisu učila dobro čitati niti razvijati ljubav prema čitanju. Jednostavno rečeno, bili su poput Amande, Tremaina i Angelice. Mogli su dekodirati, no zapravo nisu razumjeli. Propustili su radost čitanja, jer su riječi za njih bile samo simboli bez značenja. Nisu doprli do fascinantnog razmišljanja, avantura, interesantnih činjenica, nisu pronikli u priču sadržanu u riječima. Poznavali su vanjsku stranu čitanja. Znali su dekodirati. No, unutarnja strana - bogatstvo, angažiranost, misaona strana čitanja - sve je to ostalo netaknuto.

SEDAM KLJUČEVA

Izgovaranje ili dekodiranje riječi sastavni je dio slagalice čitanja, no to je daleko od pravoga čitanja. Ako djeca ne *razumiju* ono što čitaju, onda zapravo ne čitaju. Ako čitajući ne odgonetaju značenje, riječi postaju dosadno brbljanje i djeca nikada neće dobro čitati, niti će uživati u njemu. Dakle, kako "otključati" značenje?

Osamdesetih godina došlo je do preokreta: istraživači su prepoznali specifične strategije mišljenja kojima se koriste profesionalni čitatelji. Otkrili su da je čitanje *interaktivan proces* u kojem su dobri čitatelji stalno uključeni u unutrašnji dijalog s tekstem. Dijalog koji je u tijeku pomaže im da razumiju i elaboriraju ono što čitaju. Utvrdivši što rade vješti čitatelji tokom čitanja, ovo je istraživanje pružilo važan novi pogled na to kako podučavati djecu da čitaju i da shvate to što čitaju.

Kako bi otključali značenje, vješti čitatelji koriste ovih 7 ključeva:

1. **Stvaranje mentalnih slika:** vješti čitatelji tokom čitanja stvaraju široku lepezu vizualnih, auditivnih i drugih osjetilnih slika i emocionalno se uključuju u ono što čitaju.
2. **Korištenje prethodnog znanja:** vješti čitatelji koriste svoja relevantna prethodna znanja prije, tijekom i nakon čitanja, kako bi još bolje razumjeli ono što čitaju.
3. **Postavljanje pitanja:** vješti čitatelji postavljaju pitanja prije, tijekom i nakon čitanja kako bi razjasnili značenje; pretpostavljaju i usmjeravaju pažnju na ono što je važno.
4. **Zaključivanje:** vješti čitatelji koriste svoje predznanje i informacije iz onog što čitaju kako bi stvorili pretpostavke; istražuju odgovore na pitanja, povlače zaključke i kreiraju interpretacije koje produbljuju njihovo razumijevanje teksta.
5. **Određivanje najvažnijih ideja ili tema:** dok čitaju, vješti čitatelji utvrđuju ključne ideje ili teme i znaju razlikovati važne od nevažnih informacija.
6. **Sintetiziranje informacija:** vješti čitatelji zapisuju misli koje im se javljaju tokom čitanja, kako bi shvatili potpuno značenje.
7. **Korištenje "škripac" strategija:** vješti čitatelji svjesni su kada nešto razumiju, a kada ne. Ako imaju problema s razumijevanjem specifičnih riječi, fraza, ili

duljih odlomaka, oni koriste cijeli niz strategija za rješavanje problema, uključujući daljnje čitanje, ponovno čitanje, postavljanje pitanja, korištenje rječnika i čitanje odlomka naglas.

Vješti čitatelji koriste uvijek iste strategije, bez obzira čitaju li *Reader's Digest* ili udžbenik iz matematike. U jednom trenutku postavljaju pitanje, u drugom zaključuju, u sljedećem stvaraju mentalne slike, zatim sintetiziraju ono što su pročitali. U nekoliko minuta čitanja primjenjuju sve tehnike, a da o tome nisu previše razmišljali. Dok dopiru do smisla i značenja riječi napisanih na stranici, oni nesvjesno i tečno koriste 7 ključeva. U tim strategijama nema ničeg posebnog. One su smislene. No, da bi vješto čitali, čitatelji ih moraju koristiti.

Susan i Chryse naučile su kako podučiti djecu primjenjivati 7 ključeva kako bi postali mnogo bolji čitatelji. Strategije koje su one primjenjivale zaživjele su u tisućama razreda. Koristeći 7 ključeva, djeca svih dobi okrenula su se čitanju, a razredi su ponovno oživjeli. Učenici i učitelji iskusili su značaj tih strategija, ne samo u nastavi čitanja, nego i u društvenim predmetima, prirodnim znanostima, pisanju i matematici. Putem nastavnog programa, 7 ključeva omogućuje djeci pristup informacijama.

KAKO IZGLEDA RAZUMIJEVANJE?

Tradicionalne definicije čitanja s razumijevanjem usmjeravaju se na sposobnost čitatelja da pročita sve riječi naglas, da prepriča ono što se dogodilo, te odgovori učitelju na pitanja ili na pitanja iz testa. Fraze poput "Samo jako razmišljaj; samo se koncentriraj" smatrale su se dovoljnim uputama da bi se u umu čitatelja nekom čarolijom pojavilo značenje.

Za mnoge učenike taj savjet nije bio dovoljan. Igrali su igru "školskog čitanja". Znali su pročitati riječi naglas i odgovoriti na jednostavna pitanja o podacima iz teksta. No, zapravo su malo razumjeli, odnosno shvatili. Nakon što bi napisali test ili okrenuli papir, većinu bi sadržaja zaboravili.

Pravo razumijevanje povezano je s razmišljanjem, učenjem i proširivanjem čitateljevog znanja i horizonta. Radi se o nadograđivanju starih znanja, svladavanju novih informacija, povezivanju s umovima onih koje nikada niste sreli.

Pravo razumijevanje povezano je s razmišljanjem, učenjem i proširivanjem čitateljeva znanja i vidokruga.

Ako vaše dijete u ranoj dobi shvati da je tokom čitanja sjajno postavljati pitanja, povezivati to sa svojim životom, predviđati što će se dogoditi, vizualizirati i s autorom voditi živ dijalog, onda će biti na dobrom putu da shvati da je poanta čitanja u hvatanju smisla.

Ako vas dijete moli da "nastavite s čitanjem", velika je vjerojatnost da razumije. Ako se smije kod smiješnih dijelova i plače nad tužnim dijelovima, najvjerojatnije shvaća smisao. Ako izvlači knjige da bi našlo informacije o zebrama, mačkama, psima, vjevericama, zvijezdama, to je jako dobar znak da je na putu do razumijevanja. Ako je vaše dijete zaokupljeno knjigama i ako ga one zabavljaju, te moli da mu čitate, onda najvjerojatnije "kuži".

URANJATI DIJETE U JEZIK

Temelj za čitanje stvara se prije nego što dijete kroči kroz školska vrata. Bogatstvo rječnika malog djeteta usko je povezano s kasnijim uspjehom u čitanju. Kako bi razumjelo smisao riječi i priča, dijete trebate natapati jezikom, tako da shvati sve misli koje riječi i priče mogu stvarati.

Počinjete gukanjem i grljenjem, te pričajući svojoj bebi sve o tom novom svijetu u koji je došla. Pjevate dječje pjesmice i brojalice. Držite je u krilu i čitate joj. Ona sjedi između vas i knjige, te promatra slike i sluša vaš glas. Promatra kako okrećete stranice i sluša ritam vašeg glasa. Ne samo da sluša riječi iz priče, već čuje način na koji govorite o knjizi, na koji dijelite svoje mišljenje. Osjeća čaroliju jezika i ugodno joj je s osobom koju voli najviše na svijetu. Pričate priče iz vremena kad ste svoju mačku uhvatili na tavanu, ili kako vam je pas odlutao, ili kad vam je sestra stala na nokat, ili kad je vaš brat uzeo osinje gnijezdo i zaradio tisuću uboda. Stvari za koje vi smatrate da su izbljedjele, bebi se sviđaju.

Počinje shvaćati da je čitanje svojevrсна avantura. Dijete ima neke svoje omiljene knjige. Moli vas da mu ih stalno iznova čitate, sve dok vam ne dođe da sakrijete tu omiljenu knjigu, no i dalje mu čitate.

Pokazivali ste mu slikovnice. Čitali ste mu knjige od najranije dobi. Pokazali ste mu kako listati stranice knjige. Pjevali ste mu abecedu i naučili ga pjesmicu o abecedi. Razumije značenje riječi i zna moć dobre priče. Slušalo vas je kako naglas razmišljate o mogućim smislovima priče. Počinje školovanje i uči čitati i pisati. Zalijevali ste svoje dijete dan za danom, tjedan za tjednom, mjesec za mjesecom, godinu za godinom. Dali ste mu čvrst temelj za jezik. *Trebalo* je vremena. No sada je njegovo korijenje duboko i snažno. Postaje vješt čitatelj, učenik, životni pustolov.

Svaki dan odvojite malo vremena

Optimalno bi bilo da svaki dan odvojite nešto vremena kako biste čitali svom djetetu. No, uvijek ima dana, tjedana, mjeseci, kad vas posao iscrpi, bolest omete ili pogodi razvod braka i neočekivani tragični događaji. U tim razdobljima brinete što se ne možete dovoljno baviti djetetom, ali prije svega, trebate preživjeti.

Ne očajavajte. Još uvijek ima vremena da svoje dijete usmjerite čitanju. Važno je shvatiti da to ne mora dugo trajati. Svaki dan nađite samo malo vremena, makar to bilo 15 minuta, da čitate svojim kćerima i sinovima. Pričajte o onome što čitate. Dijelite s njima ideje koje vam prolaze mislima. Čuvajte to dragocjeno vrijeme! Ono je potrebno da bi se stvorio temeljni sustav za vrsnog čitatelja.

Dok zajedno provodite vrijeme, pobrinite se da s djetetom podijelite misaonu stranu čitanja, a u ovoj knjizi naučit ćete kako. Primjenjujući 7 ključeva pomoći ćete djetetu shvatiti da čitanje nije posao, nego životna avantura puna zadovoljstva i novog učenja. Možete pomoći da se vaš letargičan čitatelj preobrazi u onog koji čita iz zadovoljstva. *Stand and Deliver* - film o učitelju matematike Jamieu Escalanteu koji je djecu iz geta naučio računati i pomogao im da ostvare najbolje rezultate na ispitu za naprednu djecu - pokazuje da nikad nije prekasno za učenje. Kasni pupoljci samo čekaju da procvatu.

DOBRI I NE BAŠ TAKO DOBRI PRAVOKUTNICI

Pričajmo o pravokutnicima. Postoje dobri pravokutnici i oni ne baš tako dobri. "Pravokutnici" jako utječu na jezični razvoj djeteta i konačno, na vještinu čitanja. Dobri pravokutnici su obiteljski stolovi i knjige; oni ne tako dobri su televizor i ekran računala.

Istina, postoje vrijedni televizijski programi, a Internet pruža pristup brojnim informacijama i ljudima u cijelome svijetu. No, djeca mogu mnogo vremena potratiti igrajući besmislene računalne igre, a znate i koliko smeća ima na YouTubeu. Nielsen istraživanje medija izvještava da prosječno američko dijete gleda televiziju oko 25 sati tjedno. A to vrijeme ne uključuje vrijeme provedeno u igranju videoigrica ili onih računalnih.

Nije tolik problem u tome što djeca rade, nego u onome što *ne* rade. Ne zabavljaju se na igralištu, ne zabavljaju se praveći kolače od blata, bojeći boja-ma za prste, igrajući se presvlačenja, gradeći lego-kockama, pomažući vam

"preurediti" kuhinjski ormarić, slušajući vas kako im čitate, ne smišljaju priče, ne igraju se *Ivice, šljivice, koliko je sati*, ne provode vrijeme u čitanju, sviranju, vježbanju. Ne smiju se nad stripovima, ne slijede upute za izradu modela zrakoplova, niti strastveno prate omiljen lik iz priče u novim avanturama. Umjesto toga pasivno sjede pred televizorom ili pred ekranom računala.

Pa, što djeca propuštaju u smislu mentalnog vježbanja i razvoja? Propuštaju puno toga, pogotovo aktivnosti koje bi im pomogle organizirati informacije, shvatiti smisao, koristiti maštu i vježbati uporabu vlastitog govora. Propuštaju radost čitanja. Ne vježbaju mozak. Kao da trajno sjede na klupi rezervnih igrača i nikada ne ulaze u igru. Oni koji samo zagrijevaju klupu *nikad* ne postanu vješti u igri.

Veliko istraživanje iz Britanije nazvano "Language, Learning, and Education" (Jezik, učenje i obrazovanje) pokazalo je da je najznačajniji pretkazivač školskog uspjeha količina vremena provedenog u slušanju priča. Drugo istraživanje, "Meaningful Differences in Everyday Experiences of Young Children" (Značajne razlike u svakodnevnom iskustvu male djece) pokazalo je da kvantiteta i kvaliteta verbalnih interakcija s odraslima pomaže odrediti koliko je dijete pripremljeno da postigne uspjeh u školi.

Razgovor za stolom gdje se djeca sastaju s odraslima i razgovaraju o tome kakav im je bio dan, postavljaju pitanja, sudjeluju u diskusiji, zajedno se šale i uživaju u društvu drugih, vrsta je obiteljskog ljepila, kao i jedna od najboljih

© THE NEW YORKER COLLECTION, 1992. WARREN MILLER IZ CARTOONBANK.COM. SVA PRAVA PRIDRŽANA.

stvari kojima možete unaprijediti djetetovo slušanje, razmišljanje, govor i vještine čitanja. Dva "dobra pravokutnika" - obiteljski stol i knjige - mogu značajno promijeniti djetetov život.

Ako djetetu čitate zanimljive priče i ako je vaš obiteljski stol mjesto gdje se postavljaju pitanja, smišljaju ideje, gdje se šalite na zdrav način, i gdje se sluša u zdravoj količini, dobri pravokutnici vašeg doma vode u razvoj djetetovih jezičnih vještina i konačno, do vještine čitanja.

SMISAO SE SKRIVA U UMU GLEDATELJA

Važno je prisjetiti se da značenje riječi na stranici ne počiva u njima poput čarolije. Značenje se *stvara* u umu čitatelja. Čitanje djetetu i s djetetom, te *pravi* razgovori o tome što mislite dok čitate, proširuju djetetov kapacitet shvaćanja značenja.

Čitanje. Razgovaranje. Slušanje. Zvuči jednostavno jer i jest jednostavno, ali vi to morate učiniti. Ako ne vježbate, u životu vam baš ne ide dobro. Odredite posebno vrijeme za razgovore za obiteljskim stolom. Čitanje prije spavanja uvijek je sjajna ideja. Djeca najbolje uče u ugodnom okruženju, stoga za čitanje stvorite mirnu i ugodnu atmosferu. Isključite TV, videoigru i računalo, ili im ograničite uporabu. Zasučite rukave za "dobro čitanje" i slušajte glas u svojoj glavi koji je u interakciji s riječima i slikama na stranici. Zatim taj svoj unutarnji dijalog podijelite s djetetom, bez obzira na to koje je dobi. Činite te jednostavne stvari i na putu ste da stvorite sjajnoga čitatelja.

Čitatelji previše podcjenjuju svoju ulogu. Ako čitatelj ne piše knjigu zajedno s piscem, ona nikada neće oživjeti. Kreativna angažiranost: to je razlika između čitanja knjige i gledanja TV-a.

Kad gledamo televiziju, mi smo pasivne spužve; ništa ne radimo. Kad čitamo, moramo postati sustvaratelji, zamišljati okruženje u kojem se priča događa, vidjeti izraze lica, primijetiti promjene u glasu. Autor i čitatelj međusobno se "znaju": sastaju se na mostu riječi.

Madeleine L'Engle,
Walking on Water: Reflections on Faith and Art (Hodanje po vodi: refleksije o vjeri i umjetnosti)

KAKO SE SLUŽITI OVOM KNJIGOM

Kako biste pomogli djeci da nauče dobro čitati, imate neprocjenjiv dodatni generator: "Sedam ključeva čitanja s razumijevanjem". Riječ je o zdravorazumskim mentalnim aktivnostima koje vješti čitatelji koriste kako bi stvorili tečnu interakciju s riječima na stranici, kako bi shvatili značenje. Vješti čitatelji postavljaju pitanja, stvaraju mentalne slike, koriste prethodna znanja, stvaraju zaključke, određuju što je najvažnije, sintetiziraju informacije, koriste trikove. Prelaze s jedne strategije na drugu, ovisno o tome što čitaju i što im je potrebno da bi to što čitaju shvatili. Općenito govoreći, sve je u razmišljanju.

Dok čitate kratke, izazovne odlomke za odrasle, ova knjiga povest će vas na putovanje do vlastitog uma tako da iz 7 ključeva dobijete osobno znanje i da ih onda možete koristiti sa svojim djetetom. Otkrit ćete kakve unutarnje dijaloge obično vode vješti čitatelji. Dobit ćete savjet o tome kako pomoći svom djetetu da koristi ključeve da bi razumjelo i shvatilo ono što čita. Dok s njim dijelite svoja razmišljanja o riječima i slikama iz knjige, ono će početi razvijati vlastiti unutarnji dijalog.

Odredili smo tri razine čitanja - predškolski čitatelji, oni koji upravo uče čitati i napredni čitatelji - te dajemo specifične primjere za korištenje za djecu na svakoj razini čitanja.

Također ćete profitirati od konkretnih savjeta roditeljima djece koja nisu naučila dohvatiti smisao, za roditelje koji se pitaju: "Zašto moje dijete tako brzo odustaje kad čitanje postane teže? Zašto moje dijete nije više udubljeno u ono što čita? Zapamtite, čitatelje u nastajanju i napredne čitatelje nikad nije prekasno naučiti kako razmišljati *dok* čitaju.

Smisao ove knjige je dati djetetu korijene koji mu trebaju da naraste, razvije se i procvate kao čitatelj. Radi se o zalijevanju njegovog enormnog kapaciteta za razmišljanje, razumijevanje i kapaciteta da postane doživotni čitatelj.

Primjena u nastavi

Zbog ključne veze između kuće i učionice, svako poglavlje sadrži odlomak za učitelje pod nazivom "Primjena u nastavi"

U tim odlomcima Chryse daje odlomke o vještinama - jasne instrukcije o čitanju koje je koristila u razredima diljem zemlje. Uključuje prijedloge za podučavanje 7 ključeva, te važne koncepte koje su uspješno koristili brojni učitelji. Te praktične ideje mogu pomoći učiteljima da u svojim razredima prim-

ijene strategije i obnove radost poučavanja istražujući s učenicima nove svjetove čitanja.

Sada ste spremni zaroniti u *7 ključeva*.